

Triumf władzy i cnoty

22 czerwca 2021

Każdy, kto oglądał Dom Wagi Miejskiej w Nysie na starych widokówkach, może sobie wyobrazić, jak pięknie kiedyś wyglądała ta budowla. Dziś tylko niektóre zachowane ślady dawnej polichromii tego obiektu sugerują jego bogactwo i treści artystyczne. Pospiesznie wykonana po 1945 roku restauracja Domu Wagi Miejskiej zatarła na trwałe jego urok, który bez wątpienia pozwalał zaliczyć tę budowlę do najokazalszych dzieł świeckiej architektury nowożytnej. Dom Wagi Miejskiej był budynkiem, w którym mieściła się ważna dla Nysy i okolic instytucja. Znajdował się tu zarząd administracyjny księstwa biskupiego oraz izba wag i miar. Tutaj znajdowały się oficjalne miary i ich jednostki, a także tutaj urzędowali specjaliści urzędnicy, których zadaniem miało być kontrolowanie miar i odważników.

Dlatego też przed tym budynkiem, pod jego arkadami, znajdowała się waga, służąca do określania właściwej miary towarów. W okolicy tego miejsca w średniowieczu znajdowały się sukiennice, liczące 24 kramy, i skład towarów. Dzięki inicjatywie biskupa Jana Sitscha (1600–1608) przystąpiono do budowy Domu Wagi Miejskiej. Fundatorem tej budowli był tenże biskup, który należał do najbardziej dbających o miasto i gospodarkę.

Prace rozpoczęte w roku 1602 ukończono dwa lata później. Pod względem architektonicznym Dom Wagi Miejskiej wyróżniał się cechami późnorenesansowymi i wielu historyków sztuki zaliczało go do wspaniałych budowli mieszczańskich czasów nowożytnych. Walory te podnosiła bogata późnorenesansowa dekoracja architektoniczna, a także kilka figur alegorycznych. Spotkamy się tutaj z pewnym programem ideowym, głoszącym chwałę cnót moralnych i religijnych. Obecnie zachowała się tylko jedna z tych figur, lecz dawna literatura przedmiotu oraz materiał ilustracyjny sprzed 1945 roku pozwalają odtworzyć fasadę Domu

Wagi Miejskiej.

W czasach nowożytnych w wielu budynkach użyteczności miejskiej, jak np. ratusze czy izby handlowe, znajdowały się obrazy i rzeźby głoszące pochwałę cnót moralnych i religijnych, apoteozę porządku prawnego i sprawiedliwości. Dlatego też nie można uważać za przypadek programu ideowego tej budowli, lecz należy uznać go za jeden z wielu typowych dla czasów nowożytnych, kiedy to prawo stawiano na równi z moralnością, a porządek społeczny rozumiano jako ład boży.

Na zwieńczeniu ściany szczytowej Domu Wagi Miejskiej umieszczono kamienną figurę Michała Archanioła w zbroi, z tarczą i lancą w ręce. Ten wizerunek Michała Archanioła miał symbolizować zwycięstwo i triumf nad złem. W jednej z nisz w dolnej części znajdowała się figura przedstawiająca alegorię Wiary (Fides). Była to postać kobiety trzymającej krzyż i Biblię. W centralnej części fasady miało znajdować się pięć alegorii cnót. Były to: Mądrość (Sapientia) przedstawiana z lustrem jako atrybutem, Miłość (Caritas) jako matka z dzieckiem, Umiar (Temperantia) przedstawiona z dwoma naczyniami (z winem i wodą), następną alegorią była Siła (Robur) przedstawiona z fragmentem kolumny, a ostatnią w tym szeregu była Nadzieja (Spes) ze swoim charakterystycznym atrybutem – kotwicą.

W dolnej części zaś, wręcz na osi pionowej, równolegle do wyżej na szczycie znajdującej się figury Michała Archanioła umieszczono alegorię Sprawiedliwości (Iustitia) z jej atrybutami: wagą i mieczem. Zwróćmy uwagę, że występujące w tej dekoracji fasady alegorie cnót tworzą dwie zasadnicze grupy. Pierwszą są cnoty teologiczne, zgodne z nauką biblijną (List do Kor. 13): Fides, Spes i Caritas. Drugą grupę tworzą cnoty moralne wywodzące się z antycznej tradycji: Iustitia, Sapientia, Temperantia i Robur.

Uzupełnieniem tego programu ideowego, głoszącego chwałę cnót, był pewien oficjalny wątek. Wyrażało go umieszczenie

płaskorzeźby herbu Nysy, czyli sześciu lilii na czerwonym tle, oraz daty budowy – 1604, a po drugiej stronie płaskorzeźby patrona biskupstwa, a zarazem herbu – św. Jana Chrzciciela z niżej umieszczonym skrótem „S.C.N. 1604”. Około 1700 roku, kiedy w Nysie wielkie wpływy mieli jezuici, władze miasta poparły inicjatywę uzupełnienia tego renesansowego wystroju o nowe, wówczas aktualne treści natury politycznej i religijnej.

Należy przypuszczać, że znaczny udział w tym mieli właśnie nyscy jezuici, którzy kontrolowali prawie każdą dziedzinę życia w mieście. Wówczas powstała uzupełniająca dekoracja malarska, złożona z kilku wątków ideowych. Pierwszy tworzy apoteoza władzy. Wyrażały ją umieszczone w medalionach portrety historycznych władców: cesarza Fryderyka Rudobrodego, Fryderyka II, Rudolfa I Habsburga, Henryka VII, Karola IV, Wacława, Zygmunta, Albrechta II, Maksymiliana I i Karola V. Na tym nie koniec, gdyż obok umieszczono inne portrety władców. Tym razem byli to władcy karolińscy i sascy: Pepin Mały, Karol Wielki, Ludwik Pobożny, Lothar, Karol Łysy, Ludwik Niemiecki, Karol Gruby, Arnulf, Lidik Dziecko, Konrad I, Henryk I, Otto I, Otto II i Otto III. Tę alegorię historycznych antenatów uzupełniała galeria malowanych portretów legendarnych germańskich bohaterów: Igevonusa, Istavonusa, Arminiusa, Marboda, Alaricha, Geisericha, Teodoricha, Alboina, Chłodwiga i Childericha. W ten oto sposób stworzono jedną z unikatowych nowożytnych galerii antenatów w skali Śląska.

Dla szczególnego podkreślenia znaczenia władzy i jej religijnego pochodzenia (oczywiście według dawnego rozumienia porządku świata) namalowano portrety biblijnych proroków i władców: Abrahama, Izraela, Judy, Mojżesza, Jozuego, Gideona, Jeftego, Simsona i Dawida. Drugim istotnym wątkiem była apoteoza miasta, którą tworzył namalowany i umieszczony w górnej części fasady herb Nysy z towarzyszącym mu przedstawieniem bóstw wodnych, syren i trytonów. Nad całością przedstawień (nad władcami biblijnymi, germańskimi i innymi) miała czuwać Matka Boska z Dzieciątkiem Jezus, którą

namalowano w centralnej części fasady tego budynku. Przedstawiono tu Maryję z Dzieciątkiem jako Królową Nieba tronującą na półksiężycu. Po bokach zaś namalowano dwóch stojących knechtów – strażników prawa i władzy. Dla większego podkreślenia oficjalności umieszczono tam jeszcze herby: Habsburgów, biskupa Jana Sitscha, biskupstwa wrocławskiego, Nysy i ówczesnego burmistrza miasta Kaspra Gebauera. Żadne źródła nie przekazują wiadomości na temat autorstwa renesansowej i barokowej dekoracji.

W czasie wojen napoleońskich, w 1807 roku Dom Wagi Miejskiej uległ zniszczeniu. Dopiero kilkadziesiąt lat później władze miejskie zdecydowały się na rekonstrukcję częściowo zatartych przez zniszczenia i czas malowideł. Prace konserwatorskie prowadzone przy tych malowidłach należały do najdroższych, jakie przeprowadzono w Nysie w dawnych czasach (koszty wyniosły 24 495 marek). Wykonał je w latach 1888–1890 Heinrich Irmann.

W czasie działań wojennych w marcu 1945 roku centrum Nysy zostało zniszczone. Dom Wagi Miejskiej – jak pokazują fotografie z tego czasu – nie uległ wielkiemu uszkodzeniu. Jedna z autentycznych fotografii z 1945 roku przedstawia żołnierzy sowieckich na tle dobrze zachowanego Domu Wagi Miejskiej z wyraźnie widocznymi freskami. Komuś zależało na zatarciu tego klejnotu sztuki? Wiadomo, że żołnierze Armii Czerwonej podłożyli w nim ogień już po zdobyciu miasta i to przyczyniło się do zniszczenia.

Autorstwo: [Marek Sikorski](#)

Na podstawie książki „Nysa. Zabytki i historia”

Źródło: WolneMedia.net